

Skarby z kopalni widmo – otwarcie wystawy w Muzeum Ewolucji Instytutu Paleobiologii PAN – Warszawa, 20.12.2010

Dnia 20 grudnia 2010 r. w Muzeum Ewolucji Instytutu Paleobiologii Polskiej Akademii Nauk odbyło się otwarcie niewielkiej, kameralnej wystawy *Skarby z kopalni widmo*, na której prezentowane są wykopaliska z nieczynnej kopalni fosforytów w Anopolu.

Głównym patronem wystawy jest Komitet Zoologii PAN, natomiast honorowy patronat objął burmistrz miasta Anopol Wiesław Liwiński. Scenariusz wystawy sporządzili Marcin Machalski i Agnieszka Kapuścińska, pracownicy Muzeum Ewolucji Instytutu Paleobiologii PAN.

Uroczyste otwarcie poprzedzone zostało krótką prelekcją wygłoszoną przez Marcina Machalskiego, kierownika Muzeum Ewolucji Instytutu Paleobiologii PAN. Przedstawił on historię kopalni w Anopolu oraz cel i wyniki prowadzonych w niej badań.

W 1923 r. Jan Samsonowicz odkrył w okolicach Anopola antyklinę zbudowaną ze skał jurajskich i kredowych. W jej skrzydłach występują skondensowane stratygraficznie utwory kredy z glaukonitem, fosforytami oraz licznymi skamieniałościami. Osady te tworzyły się w okresie od 105 do 95 mln lat temu (środkowy alb–dolny turon). Pokład fosforytów był eksploatowany na potrzeby przemysłu nawozowego w latach 1926–1970, natomiast dla nauki najważniejsze okazały się szczątki kręgowców z okresu kredowego, które zachowały się w annopolskim złożu. Większość szczątków gadów znalezionych w kopalni należy do ichtiozaurów (rybojaszczurów) z rodzaju *Platypterygius*, który był ostatnim przedstawicielem ichtiozaurów. Znalezione tam fragmenty czaszek, zęby, żebra, a przede wszystkim różnej wielkości kręgi tych gadów. W utworach annopolskiej kredy występują również szczątki ryb chrzęstnoszkieletowych (głównie zęby i kręgi kilku rodzajów rekinów) i ryb kostnoszkieletowych oraz masywne kręgi i mocne stożkowe zęby drapieżnego pliozaura z rodzaju *Polyptychodon*. W kopalni znaleziono także fragment szkieletu morskiego żółwia – pierwszego, jakiego odkryto w osadach polskiej kredy.

Po zakończeniu eksploatacji fosforytów w 1970 r. kopalnia w Anopolu została zamknięta. Przez lata była miejscem „dzikiej” eksploatacji, aż do 2008 r., kiedy to do Marcina Machalskiego zgłosił się Artur Komorowski ze Stowarzyszenia Speleoklub Beskidzki, który znalazł w kopalni szczątki ichtiozaura. W efekcie współpracy Instytutu Paleontologii PAN, Speleoklubu Beskidzkiego, Zakładu Geologii i Ochrony Litosfery Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej oraz Wydziału Geologii Uniwersytetu Warszawskiego, pod patronatem władz lokalnych, w kopalni rozpoczęto wszechstronną eksplorację naukową, w której udział biorą Michał Andziak, Witold Biernat, Maciej Duda, Grzegorz Gajek, Marian Harasimiuk, Agnieszka Kapuścińska, Michał Klimek, Artur Komorowski, Zbigniew Lis, Marcin Machalski, Maciej Małysiak, Tomasz Mleczek, Krzysztof Nejbert oraz Adam Zaremba. Podjęto działania, które mają na celu m.in. zabezpieczenie wejścia do kopalni, zabezpieczenie i wydobywanie już odkrytych złóż, dalszą penetrację kopalni oraz publikacje i opracowanie wyników prowadzonych w niej badań.

Od marca 2010 r. część badań prowadzona jest w ramach grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego *Tafonomia kręgowców ze skondensowanych utwo-*

Ryc. 1. Burmistrz Anopola Wiesław Liwiński oraz dyrektor Instytutu Paleobiologii PAN prof. Jerzy Dzik podczas uroczystego otwarcia wystawy. Fot. A. Kapuścińska

Ryc. 2. Okazy paleontologiczne, fragment ekspozycji z wystawy. Fot. A. Szymkowiak

ów środkowej kredy antykliny Anopola (NE obrzeżenie Gór Świętokrzyskich), którym kieruje Marcin Machalski. W ramach projektu zostaną przeprowadzone zarówno standardowe analizy tafonomiczne szczątków kręgowców, jak również ich badania geochemiczne (zawartość pierwiastków śladowych, w tym ziem rzadkich), a także badania mineralogiczne, petrograficzne oraz sedymentologiczne skał zawierających szczątki kręgowców.

Uroczyste otwarcie wystawy, poprzez przecięcie wstęgi, dokonali: burmistrz Anopola Wiesław Liwiński i dyrektor Instytutu Paleobiologii PAN prof. Jerzy Dzik. Na wystawie zaprezentowano 7 plansz informacyjnych dotyczących eksploracji kopalni i dokonanych w niej odkryć, a także gabloty z okazami paleontologicznymi pochodzącymi ze zbiorów Instytutu Paleontologii PAN oraz Wydziału Geologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Wystawę można było zwiedzać do końca stycznia 2011 r. w godzinach pracy Muzeum Ewolucji PAN.

Polecam również artykuł *Nowe perspektywy poszukiwań morskich kręgowców kredowych w nieczynnej kopalni fosforytów w Anopolu nad Wisłą*, autorstwa M. Machalskiego, A. Komorowskiego oraz M. Harasimiuka (*Przegląd Geologiczny*, 57: 638–641).

Maja Kowalska